

СУЧАСНИЙ СТАН ТЕОРЕТИЧНОЇ РОЗРОБКИ ТА ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА ЇХ ПЕРЕЛІКУ

З метою удосконалення поняття правоохоронних органів та їх переліку характеризується сучасний стан наукової розробки цієї проблеми та законодавчі акти з питань правоохоронної діяльності, визначаються ознаки правоохоронних органів, на основі яких формулюється відповідне їх поняття.

С целью усовершенствования понятия правоохранительных органов и их перечня характеризуется современное состояние научной разработки этой проблемы и законодательные акты по вопросам правоохранительной деятельности, определяются признаки правоохранительных органов, на основе которых формулируется их понятие.

For the purpose of improvement of organs of internal affairs notion and their specification the article characterizes current state of scientific elaboration of this problem and legal acts on law enforcement activity; it defines characteristics of law enforcement organs according to which formulates their notion.

Діяльність правоохоронних органів становить предмет наукових досліджень В. Т. Білоуса, А. Т. Комзюка, А. М. Куліша, М. І. Мельника, Г. О. Пономаренко, С. В. Петкова, Т. О. Пікулі, М. І. Хавронюка, Ю. С. Шемшученка, М. К. Якимчука, Х. П. Ярмакі та інших авторів. Проте, незважаючи на велику кількість робіт сучасних науковців, у яких розглядаються особливості діяльності окремих правоохоронних органів України, дане питання не можна віднести до числа вирішених як на теоретично-методологічному, так і на практичному рівні. Сьогодні важко навіть визначити, які саме органи необхідно вважати правоохоронними, оскільки сучасна наука та чинне законодавство не дають чіткої відповіді на це запитання. Більше того, навіть у навчальній літературі, основним принципом якої повинна бути одноманітність, існують різні, подекуди і протилежні думки щодо системи правоохоронних органів. Слід також зазначити, що у різних законодавчих та підзаконних актах визначається різна кількість правоохоронних органів.

Метою даної статті є удосконалення поняття та переліку правоохоронних органів. Для досягнення поставленої мети планується вирішити такі завдання: охарактеризувати стан наукової розробки проблеми та відповідні законодавчі положення; визначити ознаки правоохоронних органів, на основі яких сформулювати відповідне їх поняття.

Так, у ст. 1 Закону України «Про основи національної безпеки України» правоохоронні органи визначено як «органи державної

влади, на які Конституцією і законами України покладено здійснення правоохоронних функцій» [1]. У ст. 4 цього Закону до суб'єктів забезпечення національної безпеки віднесено: Президента України; Верховну Раду України; Кабінет Міністрів України; Раду національної безпеки і оборони України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; Національний банк України; суди загальної юрисдикції; прокуратуру України; місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування; Збройні Сили України, *Службу безпеки України, Державну прикордонну службу України та інші військові формування* (виділено нами – О. М.), утворені відповідно до законів України; громадян України, об'єднання громадян [1].

Як бачимо, правоохоронні органи у цій статті, крім Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України, не згадуються. Натомість у ст. 9 цього ж закону визначаються повноваження суб'єктів забезпечення національної безпеки, а саме: «міністерств, Служби безпеки України та інших центральних органів виконавчої влади» (ч. 6 ст. 9); органів воєнної організації держави (ч. 8 ст. 9); правоохоронних органів, які ведуть боротьбу зі злочинністю і протидіють тероризму, забезпечують захист і врятування населення в разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характерів (ч. 8 ст. 9) [1]. У зв'язку з цим можна зробити висновок, що в даному нормативному акті законодавець не проводить чіткого розмежування між органами воєнної організації та правоохоронними органами, оскільки окремі з них, наприклад, Службу безпеки України (далі – СБУ), відносить до військових формувань, у той час як у спеціалізованому законодавчому акті України – Законі України «Про службу безпеки України» – СБУ визначено як державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України (ст. 1) [2].

Необхідно відзначити й те, що у ст. 8 Закону України «Про основи національної безпеки України» реформування правоохоронної системи з метою підвищення ефективності її діяльності на основі оптимізації структури, *підвищення рівня координації діяльності правоохоронних органів* (виділено нами – О. М.) названо одним із основних напрямків державної політики з питань національної безпеки України [1].

В іншому законодавчому акті – Законі України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», на відміну від попереднього, між воєнною організацією держави та правоохоронними органами проведено більш чітке розмежування, свідченням чого є і сама назва закону. У цьому Законі, так само як і в попередньому, правоохоронні органи визначаються як «державні органи, які відпо-

відно до законодавства здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції» [3].

Якщо порівняти визначення правоохоронних органів, що містяться у законах України «Про основи національної безпеки України» [1] та «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» [3], то можна зробити висновок про їх суттєву відмінність. Так, у першому із названих законів використано словосполучення «органи державної влади», у другому – «державні органи», яке є ширшим за змістом, а отже, значно розширює перелік правоохоронних органів; у першому із зазначених законів використано словосполучення «Конституцією і законами України», у другому – «відповідно до законодавства», що також розширює перелік нормативно-правових актів, якими покладено здійснення у першому із названих законів «правоохоронних функцій», у другому – правозастосовних або правоохоронних функцій.

На нашу думку, як Закон України «Про основи національної безпеки України», так і Законі України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» містить ряд недоліків щодо визначення поняття «правоохоронні органи». Наприклад, у Законі України «Про основи національної безпеки України» зазначається, що «Конституцією і законами України» покладено на правоохоронні органи здійснення правоохоронних функцій; натомість такі функції можуть передбачатися й іншими видами законодавчих актів, наприклад, кодексами та підзаконними актами Президента та Кабінету Міністрів України. У Законі України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» мова йде про «правозастосовчі або правоохоронні функції», що є некоректним, оскільки використання сполучника «або» надає змогу до правоохоронних органів віднести будь-які державні органи, що здійснюють не лише правоохоронні, а й правозастосовчі функції. І як слушно з цього приводу зазначає В. Т. Білоус, поняття «правоохоронні органи» необхідно відрізнити від поняття «правозастосовчі органи», яке є більш ширшим за змістом, оскільки правоохоронні органи – це тільки частина правозастосовчих органів [4, с. 30–31].

У статті 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» правоохоронні органи визначено як «органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, митні органи, органи охорони державного кордону, органи державної податкової служби, органи і установи виконання покарань, державної контрольно-ревізійної служби, рибоохорони, державної лі-

сової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції» [5].

Як бачимо, у цьому нормативному акті законодавець перелічує органи, які він вважає правоохоронними, і так само, як у переважній більшості інших правових актів, використовує словосполучення «інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції» [5]. Про недоцільність використання слова «правозастосовні» та сполучника «або» ми відзначали вище. Проте у ч. 2 ст. 2 цього Закону визначаються так звані «підстави» чи «умови» віднесення тих чи інших органів до правоохоронних, які до того ж розкривають сутність категорії «правоохоронна функція» і якими названі: а) розгляд судових справ у всіх інстанціях; б) провадження і розслідування кримінальних справ та справ про адміністративні правопорушення; в) оперативно-розшукова та розвідувальна діяльність; г) охорона громадського порядку і громадської безпеки; д) виконання вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів дізнання і попереднього слідства та прокурорів; е) контроль за переміщенням людей, транспортних засобів, товарів та інших предметів чи речовин через державний і митний кордон України; є) нагляд і контроль за виконанням законів [5].

Усі вищезазначені функції (напрямки) правоохоронної діяльності за винятком однієї (розгляду судових справ у всіх інстанціях) вказують на виконання тим чи іншим органом правоохоронної функції. Проте така діяльність повинна бути основною та повсякденною для певного органу. Крім того, вищенаведений перелік функцій (напрямків) доцільно доповнити і такими, як: запобігання злочинам та адміністративним правопорушенням, їх припинення та розкриття, розшук осіб, які їх вчинили; охорона особливо важливих державних об'єктів та окремих посадових осіб; протипожежний та цивільний захист населення.

У статті 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» міститься перелік підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність і які беззаперечно, на нашу думку, слід віднести до правоохоронних. Зокрема, це підрозділи: Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони, Державної податкової служби, Державного департаменту України з питань виконання покарань, розвідувального органу Міністерства оборони України [6].

Крім того, необхідно відзначити і те, що деякі законодавчі акти, прямо визначають окремі органи як правоохоронні. Зокрема, це стосується Законів України «Про службу безпеки України» [2], «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» [7], «Про Державну прикордонну службу України» [8]. Деякі органи, що здійснюють правоохоронні функції, наприклад,

Військова служба правопорядку у Збройних Силах України, названа у законодавчому акті «спеціальним правоохоронним формуванням» [9]. А деякі з органів, які є правоохоронними, окремими законодавчими актами, що визначають їх правовий статус, навпаки, такими не названі. Зокрема, це стосується міліції України, Служби зовнішньої розвідки України, прокуратури, митних органів, органів державної податкової служби, органів та установ виконання покарань тощо.

Як зазначається в Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженій Указом Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311, «система органів, які традиційно називають «правоохоронними» (органи внутрішніх справ, Служби безпеки України, Державна прикордонна служба України, податкова міліція та інші органи, що мають повноваження провадити *дідання*, слідство, *застосовувати адміністративні санкції* (виділено нами – О. М.)), створена як механізм переслідувань і репресій» [10].

Зазначеним указом виокремлено і такі напрямки діяльності правоохоронних органів, як «провадження *дідання*» та «застосування адміністративних санкцій», що, на нашу думку, не відповідає дійсності, оскільки, наприклад, правом застосування адміністративних санкцій наділені і такі органи, як: адміністративні комісії (ст. 218 Кодексу України про адміністративні правопорушення, далі – КпАП), виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад (ст. 219), органи залізничного транспорту, морського і річкового транспорту, повітряного транспорту, автомобільного транспорту та електротранспорту (ст. 224–229) та інші органи, визначені у ст. 230-1–244-15 [11], які не є правоохоронними. Те ж саме стосується і деяких органів, які відповідно до ст. 101 Кримінально-процесуального кодексу України мають право проводити *дідання*, а саме командирів кораблів та капітанів морських суден, що перебувають у далекому плаванні [12], для яких функція *дідання* не є основною та повсякденною; а також названих вище та багатьох інших органів адміністративної юрисдикції.

В іншому Указі Президента України – «Про Єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю» від 31 січня 2006 р. № 80 – вказано на необхідність організації міжвідомчої координаційної групи з питань створення і функціонування Єдиної комп'ютерної системи правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю із включенням до її складу Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України та Генеральної прокуратури України [13].

У розпорядженні Кабінету Міністрів «Деякі питання взаємодії місцевих держадміністрацій та правоохоронних органів» від

20 червня 2007 р. № 453-р йдеться про взаємодію місцевих держадміністрацій із такими правоохоронними відомствами, як Міністерство внутрішніх справ, Адміністрація Державної прикордонної служби України, Служба безпеки України, Державний департамент з питань виконання покарань [14].

У методичних матеріалах Генеральної прокуратури України з питань координаційної діяльності по боротьбі зі злочинністю правоохоронні органи визначені як «державні органи, що виконують функції, пов'язані з виявленням та припиненням адміністративних чи кримінальних правопорушень, і мають повноваження щодо порушення і провадження (здійснення) адміністративного чи кримінального переслідування та вжиття заходів примусу щодо правопорушників до вирішення справи по суті судовими або іншими органами, уповноваженими на здійснення правосуддя» [15].

На нашу думку, таке визначення поняття правоохоронних органів є більш змістовним порівняно з тими, які пропонуються Законами України «Про основи національної безпеки України» [1], «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» [3], «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [5]. Проте і воно не дає змоги визначити вичерпний перелік правоохоронних органів, оскільки не передбачає усіх можливих функцій (напрямків) правоохоронної діяльності.

Питання про віднесення тих чи інших органів до правоохоронних не отримало одностайного схвалення у науковій літературі, оскільки вчені пропонують різні визначення поняття «правоохоронні органи», надають різний їх перелік, називають різні спеціальні ознаки правоохоронних органів. У науковій літературі є як прихильники, так і опоненти законодавчого визначення поняття правоохоронних органів та їх видів. Зокрема, перші обґрунтовують свою позицію тим, що визначити вичерпний перелік правоохоронних органів потреби немає, оскільки по-перше, їх визначення міститься у законодавстві; по-друге, у законодавчих актах, які регулюють діяльність тих чи інших органів, є вказівка про те, що вони є правоохоронними; по-третє, перерахування усіх правоохоронних органів у кожній статті законодавчого акта, в якій про них згадується, займало б багато місця і, як наслідок, нівелювалась би сама сутність такої статті.

У свою чергу, опоненти такого підходу обґрунтовують свою позицію насамперед тим, що у правовій державі, обов'язковим складником якої є система правоохоронних органів, що виконують одну із її функцій, у зв'язку з чим наділені правом застосування примусу, невизначення чіткого переліку правоохоронних органів є причиною багатьох проблем: у галузі правового та

соціального захисту персоналу правоохоронних органів; цивільного контролю за правоохоронними органами тощо.

Остання з наведених думок видається нам більш обґрунтованою. Як слушно, на нашу думку, відзначають В. Г. Бесарабов, Ю. В. Капітонов, В. О. Макаренко та В. П. Рябцев, «застосування законодавцем термінів «правоохоронна діяльність» та «правоохоронні органи» без чіткого визначення їх понять і критеріїв може викликати серйозні юридичні колізії, протиріччя в діяльності державних органів, невизначеність в організаційних відносинах і неповноту виконання ними покладених обов'язків, відсутність необхідної скоординованості їх дій, інші негативні наслідки» [16, с. 9].

Ми також підтримуємо і першу позицію науковців, але у тій частині, в якій зазначається, що перерахування усіх правоохоронних органів у кожній статті законодавчого акту, в якій про них згадується, недоцільно, але лише за тієї умови, якщо в одному із законодавчих актів буде чітко сформульоване їх поняття та визначено їх вичерпний перелік.

У науковій літературі правоохоронні органи визначають як: 1) існуючі в суспільстві й державі установи та організації, що здійснюють правозастосовчу та правоохоронну функції, основне завдання яких полягає в забезпеченні законності, захисту прав та законних інтересів громадян, юридичних осіб, боротьбі зі злочинністю та іншими правопорушеннями [17, с. 6]; 2) державні органи, основним (або головним) предметом діяльності яких є законодавчо визначені функції або завдання з охорони права, відновлення порушеного права або організації виконання покарання, захисту національної (державної) безпеки, підтримання правопорядку, забезпечення стану законності [18, с. 8]; 3) установи й організації, що функціонують у суспільстві і державі основним завданням діяльності яких є забезпечення законності, боротьби зі злочинністю й іншими правопорушеннями [19, с. 6]; 4) спеціально створені державою структури, основним завданням яких є охорона законності і правопорядку, захист прав і свобод людини, боротьба з правопорушеннями і запобігання їм [20, с. 14].

Науковці, так само, як і законодавець, надають різний перелік правоохоронних органів. Так, наприклад, О. Ф. Скакун правоохоронними органами називає: органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, митні органи, органи охорони державного кордону, органи державної податкової служби, державної контрольно-ревізійної служби, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи [21, с. 127], тим самим фактично повторюючи перелік правоохоронних органів, наведений у Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [5].

А. М. Куліш правоохоронними органами називає органи суду, прокуратури, органи внутрішніх справ, Служби безпеки України, митні органи та податкову міліцію [22, с. 13].

Незважаючи на те, що спеціалізований законодавчий акт – Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» – не відносить судові органи до правоохоронних, що випливає з його назви, А. М. Куліш все ж таки наводить аргументи щодо віднесення судових органів до правоохоронних, акцентуючи, насамперед, увагу на тому, що суди здійснюють судові розслідування справи, і не відносить до правоохоронних органів органи та установи виконання покарань, органи державної охорони органів державної влади України та посадових осіб, органи Державної прикордонної служби України тощо.

На нашу думку, державні органи, які отримали назву «правоохоронних», мають специфічні ознаки (риси), які у комплексі і визначають їх *особливості*. До таких варто віднести:

1. Вони виконують одну або декілька з таких функцій, як: запобігання злочинам та адміністративним правопорушенням, їх припинення та розкриття, розшук осіб, які їх вчинили; охорона особливо важливих державних об'єктів та окремих посадових осіб, передбачених законодавством; оперативно-розшукова та розвідувальна діяльність; охорона громадського порядку і громадської безпеки; виконання кримінальних покарань; контроль за переміщенням людей, транспортних засобів, товарів та інших предметів чи речовин через державний і митний кордон України; протипожежний та цивільний захист населення; нагляд за виконанням законів.

2. Така функція (функції) є однією з основних (головних, пріоритетних) та виконується ними повсякденно.

3. Органи, які виконують правоохоронні функції, для забезпечення виконання покладених на них завдань наділені правом застосування примусових заходів та засобів (фізичної сили, спеціальних засобів активної оборони та нападу, вогнепальної зброї).

4. Як правило, для виконання покладених обов'язків правоохоронні органи наділяються відповідними атрибутами, що дають підстави називати їх силовими структурами або мілітаризованими органами.

5. Як правило, з метою забезпечення належного рівня службової дисципліни працівникам правоохоронних органів присвоюються спеціальні звання, видається формений одяг, зброя та інші засоби самозахисту; питання їх дисциплінарної відповідальності регламентуються спеціальними статутами про дисципліну.

Таким чином, **правоохоронні органи** пропонуємо визначити як державні органи, на які законодавчими актами покладено

здійснення однієї або декількох правоохоронних функцій і для яких їх виконання є основним та повсякденним завданням.

Позитивним для удосконалення національного законодавства з досліджуваних питань і до прийняття спеціалізованого законодавчого акта «Про правоохоронні органи держави» було б передбачення (закріплення) у чинних статусних правових актах, які визначають завдання, функції та повноваження окремих правоохоронних органів, того, що вони є правоохоронними, як це, наприклад, зроблено у Законах України «Про службу безпеки України» [2], «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» [7], «Про Державну прикордонну службу України» [8] та низці інших законодавчих актів. У самому ж Законі України «Про правоохоронні органи держави» необхідно визначити поняття та види правоохоронних органів, їх загальну мету діяльності та основні завдання, принципи їх правоохоронної діяльності, порядок взаємодії та координації між ними, а також правовий статус та соціально-правовий захист їх персоналу.

Список літератури: 1. Про основи національної безпеки України : закон України від 19 черв. 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351. 2. Про Службу безпеки України : закон України від 25 берез. 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382. 3. Про демократичний цивільний контроль над Воєною організацією і правоохоронними органами держави : закон України від 19 черв. 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 46. – Ст. 366. 4. Білоус В. Т. Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Білоус Віктор Тарасович. – Ірпінь, 2004. – 444 с. 5. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : закон України від 23 груд. 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 50. 6. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18 лют. 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303. 7. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб : закон України від 4 берез. 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 35. – Ст. 236. 8. Про Державну прикордонну службу України : закон України від 3 квітня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 27. – Ст. 208. 9. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : закон України від 7 берез. 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 32. – Ст. 225. 10. Про затвердження Концепції реформування кримінальної юстиції України : указ Президента України від 8 квіт. 2008 р. № 311. 11. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122. 12. Кримінально-процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1961. – № 2. – Ст. 15. 13. Про Єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю : указ Президента України від 31 січ. 2006 р. № 80. 14. Деякі питання взаємодії місцевих держадміністрацій та правоохоронних органів : розпорядження Кабінету Міністрів від 20 черв. 2007 р. № 453-р. 15. Координаційна діяльність прокуратури по боротьбі зі злочинністю : метод. мат. Генеральної Прокуратури України. – К. : ГПУ, 2006. – 8 с. 16. Координація діяльності правоохоронних органів по боротьбі з преступністю : навч.-метод. рекомендації / Бессарабов В. Г., Капитонова Ю. В., Макаренко В. А., Рябчев В. П. – М. : Генеральная прокуратура Российской Федерации, Научно-исследовательский институт проблем укрепления законности и правопорядка, 2001. – 65 с. 17. Гель А. П. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. П. Гель, Г. С. Семаков, С. П. Кондракова. – К. : МАУП, 2004. – 272 с. 18. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України : навч. посіб. / [В. С. Ковальський (керівник авт. колективу), В. Т. Білоус, С. Е. Демський та ін.; відп. ред. Я. Кондратьєв]. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 320 с.

19. Судебные и правоохранительные органы Украины : учебник / [под ред. А. М. Бандурки]. – Х. : Ун-т внутр. дел, 1999. – 350 с. 20. Правоохранительные органы : учебник / [под общ. ред. Н. А. Петухова и Г. И. Загорского]. – М. : Дашков и Ко, 2005. – 576 с. 21. Скакун О. Ф. Теория держави і права : підручник / [пер. з рос.] / Скакун О. Ф. – Х. : Консум, 2001. – 656 с. 22. Куліш А. М. Правоохоронна система України: адміністративно-правові засади організації та функціонування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А. М. Куліш. – Х., 2009. – 32 с.

Надійшла до редколегії 30.02.2009

УДК 342.95

А. О. Штанько

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СУСПІЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕКИ І СОЦІАЛЬНОЇ ШКІДЛИВОСТІ ПРАВОПОРУШЕННЯ: КРИТЕРІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ

У статті детально розглянуто теоретико-правові аспекти співвідношення соціальної шкідливості та суспільної небезпеки правопорушення, стан наукових досліджень цієї проблеми. Доведено, що досліджувані категорії є принципово різними властивостями одного і того ж явища, які характеризують його під двома різними кутами зору, а також запропоновано авторське визначення критеріїв їх розмежування у правозастосовній діяльності.

В статье подробно рассмотрены теоретико-правовые аспекты соотношения социальной вредности и общественной опасности правонарушения, состояние научных исследований этой проблемы. Доказано, что исследуемые категории являются принципиально разными свойствами одного и того же явления, которые характеризуют его под двумя разными точками зрения, а также предложено собственное определение критериев их разграничения в правоприменительной деятельности.

In the article theoretical-judicial aspects of correlation of social harm and public danger of offence are considered in detail, as well as the state of scientific researches of this problem. It is proved that the categories under consideration are different properties of the same phenomenon, which characterize it from two different points of view. A personal determination of criteria and their differentiation is offered in law enforcement activity.

В юридичній літературі категорія «суспільна небезпека» одержала широке розповсюдження не лише в галузевих юридичних науках, але і в теорії права. При цьому від самого початку вона була розроблена наукою кримінального права як провідна характеристика злочину. Дослідженню феномену суспільної небезпеки в юридичній літературі присвячені праці Б. С. Антіпова, Ю. В. Бауліна, Д. М. Бахраха, О. Г. Безверхова, Ю. О. Демідова, Є. В. Додіна, С. А. Домахіна, Л. В. Коваля, В. К. Колпакова, С. О. Комарова, В. М. Кудрявцева, В. Л. Кулапова, О. Є. Лейста, Д. М. Лук'янця, О. Є. Луньова, Ю. І. Ляпунова, В. В. Мальцева, В. П. Махоткіна, В. І. Михайлова, О. І. Миколенка, А. Б. Сахарова, І. С. Самощенко, М. С. Строговича, П. А. Фефелова, В. П. Чубарева, О. М. Якуби та ін.